

Aktuelt om internasjonale regnskapsstandarder:

Verdibasert regnskapsføring og tapsavsetninger

Artikkelen er forfattet av:

Statsautorisert revisor/dr. oec. on.
Steinar Sars Kvitte
Ernst & Young
Partner og fagdirektør regnskap i
Ernst & Young og førsteamanuensis II ved Norges Handelshøyskole.

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale IFRS-saker. Dette vil kunne være nye standarder og fortolkninger, men også høringsutkast, diskusjonsnotater og relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, som for eksempel Finansdepartementet, Kredittilsynet og andre standardsettere enn IASB/IFRIC, som for eksempel Norsk RegnskapsStiftelse (NRS).

IFRS og gjeldende regnskapsregler har av mange blitt fremstilt som en av flere årsaker til finanskrisen. Det er først og fremst gjeldende krav til verdimåling i regnskapet som har blitt trukket frem som finanskriseforsterker. Denne påstanden er vurdert av SEC i USA i en egen studie, og verdibasert regnskapsføring har ifølge SEC ikke forsterket den amerikanske finanskrisen.¹

Det har vært fremsatt ulike hypoteser for å forklare hvordan verdibasert regnskapsføring kan bidra til finanskriser. Et syn er at kortsiktig negativ markedsutvikling reflekteres i regnskapet uten at forventningen til de relevante kontantstrømmene endres. Et annet beslektet synspunkt er at overdreven optimisme i gode tider og overdreven pessimisme i dårligere tider reflekteres i regnskapet. Det har også av mange blitt hevdet at reglene for avsetning for tap på utlån har bidratt til å forsterke finanskrisen.

Verdibasert regnskapsføring i amerikanske banker

Kritikken mot verdibasert regnskapsføring av finansielle instrumenter og koblingen

¹ Temaene i denne spalten er de samme som undertegnede og Robert Madsen har adressert og problematisert i langt større grad i to artikler i Praktisk økonomi & finans, nr. 1/2009, «Regnskapet som finanskriseforsterker – verdibasert regnskapsføring» og «Regnskapet som finanskriseforsterker – amortisert kost».

mot finanskrisen medførte at myndighetene i USA påla SEC (Securities and Exchange Commission – det amerikanske verdipapir- og børstilsynet) å utrede blant annet hvordan verdibasert regnskapsføring har påvirket amerikanske finansinstitusjoners balanser og i hvilken grad verdibasert regnskapsføring har bidratt til at amerikanske banker måtte innstille i løpet av 2008. Som respons fremla SEC 30. desember 2008 rapporten «Study on Mark-to-Market Accounting».

Pr. 1. desember 2008 hadde 22 banker i USA måttet innstille («krisebanker»). Felles for disse var at innslaget av virkelig verdi-måling var langt mindre enn det de fleste synes å forutsette. Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi med løpende resultatføring av verdiendringer, utgjorde en liten eller marginal del av bankenes balanse for de aktuelle bankene. Det var ingen (null) resultat effekt fra instrumenter som måles til virkelig verdi med løpende resultatføring av verdiendringer for de små og mellomstore bankene og, med ett unntak, ingen eller lav resultat effekt for de største bankene.

SECs studie dekket også banker og andre finansinstitusjoner som så langt har klart seg gjennom krisen. Analysen av et utvalg av disse finansinstitusjonene viste at omtrent halvparten av institusjonenes eiendeler var målt til virkelig verdi, hvorav om lag en fjerdedel av eiendelene var målt til virkelig verdi med verdiendring løpende ført mot resultatet.

På bakgrunn av disse funnene «friskmelder» SEC i stor grad verdibasert regnskaps-

føring. Utover at SECs studie er egnet som en indikator på at verdibasert regnskapsføring ikke har vært en kriseforsterker i de krisebankene som inngikk i utvalget, er imidlertid ikke studien egnet til å besvare mange spørsmål.

Betydningen av at verdibasert regnskapsføring var mer utbredt blant andre enn krisebankene er uklar, men dersom påstanden om at overdreven optimisme i gode tider og overdreven pessimisme i dårligere tider reflekteres i regnskapet er riktig, vil ventelig flere av bankene i utvalget bli krisebanker i løpet av den nærmeste tiden. Dersom påstanden om at kortsiktig negativ markedsutvikling reflekteres i regnskapet uten at forventningen til de relevante kontantstrømmene endres, vil det kunne bidra til en negativ spiral som gjør utvalget av krisebanker de neste månedene større enn det som det realøkonomisk er grunnlag for.

I tillegg er det en rekke praktiske måleproblemer med verdibasert regnskapsføring som SECs studie ikke adresserer. SEC erkjenner da også at det er behov for ytterligere retningslinjer og avklaringer om hvordan virkelig verdi skal måles og rapporteres. Når aktiviteten i ulike markeder stopper opp og likviditeten forsvinner, blir måling av virkelig verdi særlig problematisk. Hvordan kan en slå fast at et marked ikke lenger er aktivt eller hvorvidt et salg er blitt tvunget frem og derfor forsert? FASB annonserte i den forbindelse, i februar 2009, at et eget prosjekt om identifisering av inaktive markeder og forserte salg var startet. Videre, hvordan og når skal manglende likviditet inngå i verdset-

tingen og på hvilken måte skal endringer i kredittisiko for eiendeler og forpliktelser hensyntas?

Tap på utlån

SEC retter også et kritisk søkelys på tapsavsetningsreglene, og peker på at tapsavsetningsreglene er uoversiktlige og inkonsistente og derfor må utredes nærmere. Gjeldende regnskapsregler forbyr avsetning for forventede fremtidige tap. Nedskrivning skal bare gjøres når det foreligger objektive bevis på at det har inntruffet en eller flere tapsutløsende hendelser etter anskaffelsen av utlånet eller fordringen, og denne eller disse tapsutløsende hendelsene har en innvirkning på forventede fremtidige kontantstrømmer som kan måles pålitelig.

I lange perioder preget av oppgang og vekst kan tapene være små og tapsrisikoen være nærmest ikke-eksisterende, men når nedgangskonjunkturer av en viss styrke og lengde inntreffer, er det en tendens til at flere låntagere får betalingsproblemer samtidig og at større tap må resultatføres. Tidligere forskning har vist at regnskapsføring av tap på utlån uten å hensynta forventede

KRISEBANKER: Pr. 1. desember 2008 hadde 22 banker i USA måttet innstille.

fremtidige tap, kan forsterke nedkonjunkturer. Først og fremst er det koblingen mellom kapitaldekningsreglene for banker og regnskapsreglene som kan gi slike utslag, men forskningen viser også at gjeldende regler leder til forskuttering av inntekter i forhold til tilhørende kostnader.

Utvikling fremover

Verdibasert regnskapsføring vil utvilsomt vies stor oppmerksomhet i det standardsettende arbeidet den nærmeste tiden. Som nevnt har SECs rapport allerede ledet til etablering av nye prosjekter i regi av FASB. IASB og FASB har sammen etablert en

egen prosjektgruppe, Financial Crisis Advisory Group, hvis formål er å adressere de særlige regnskapsspørsmålene som finanskrisen har aktualisert, herunder spørsmål knyttet til verdibasert regnskapsføring. Arbeidet i prosjektet om virkelig verdi-måling som IASB hadde igangsatt før finanskrisen, er i stor grad blitt påvirket av finanskrisen. Det samme gjelder «kompleksitetsprosjektet» som har som formål å gjøre forenklinger i IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*.

24. mars 2009 annonserte IASB og FASB at de som en reaksjon på finanskrisen har blitt enige om et fellesprosjekt der målsetningen er å utarbeide en ny standard om finansielle instrumenter «in a matter of months, not years». I dette prosjektet skal også tapsavsetninger adresseres. Hva det endelige utfallet blir, er det vanskelig å ha en kvalifisert oppfatning om allerede nå, men at det i løpet av relativt kort tid vil bli gjort betydelige endringer i kravene som stilles til regnskapsføring av finansielle instrumenter, herunder utlån og fordringer, synes å være rimelig klart.

REGNSKAPSMETODIKK

- vi kan din bransje!

- Oppdragsdokumentasjon
- Timeregistrering
- Fakturering

Kontakt oss i dag for online demo!

Gå til www.poweroffice.no eller ring **02230**

- med lønnsomhet i fokus